

Hoorcollege 10, 19 oktober 2011, bevrijdende verjaring

Verjaring is een probleem dat in de praktijk sterk leeft. Dit komt door de korte termijnen in het huidige BW.

Strekking en rechtsgevolgen

De strekking van de verjaringsregeling is vooral te onderscheiden in twee gronden. De eerste grond is de bescherming van de debiteur. Als er geen verjaringsregeling was zou de debiteur eeuwig aansprakelijk zijn of hij zou eeuwig kwitanties moeten bewaren. De tweede grond is de bescherming van de algemene belangen van de gemeenschap (rechtszekerheid). De nadruk ligt vooral op de eerste grond. Op basis van deze twee gronden zijn ook uitzonderingen op de wettelijke regeling mogelijk.

De rechter mag niet ambtshalve de verjaringsregeling toepassen (art. 3:322 lid 1 BW). Dit hangt nauw samen met de eerste grond. De debiteur wordt beschermd, maar dan moet hij wel zelf een beroep doen op verjaring. De werking van de verjaring is dus afhankelijk van het beroep dat de debiteur erop doet. Een arrest van de Hoge Raad gaat over drie hoofdelijke debiteuren. Ze hebben een auto gekocht die in termijnen betaald moet worden. De verkoper spreekt hen aan voor een aantal onbetaalde termijnen. Debiteur 1 en 2 doen een beroep op verjaring, maar debiteur 3 laat verstek gaan. De HR heeft geoordeeld dat de verjaringsregeling wel werking heeft ten opzicht van debiteur 1 en 2, maar niet ten opzichte van debiteur 3. Dit komt doordat verjaring ziet op bescherming van de debiteur, dus een verzoek van de debiteur is een essentiële voorwaarde.

In lid 2 en 3 van art. 3:322 BW gaat het om afstand van verjaring. Een debiteur kan afstand doen van verjaring door middel van een verklaring (lid 2). Er is dan geen medewerking van de andere partij vereist. Afstand van verjaring bij een verbintenis geschiedt bij overeenkomst. Wat als de debiteur de schijn ophoudt dat hij afstand doet? Hoe zit het dan met de positie van de andere partij? Art. 3:35 BW inzake gerechtvaardigd vertrouwen is in dit geval van belang. Het arrest *Avago/Axel* gaat over de schijn van afstand. Avago is een projectontwikkelaar en koopt van de gemeente Axel een stuk grond. Hij wil er huizen op bouwen, maar het bestemmingsplan laat dit nog niet toe. De gemeente zal dus eerst de bestemming moeten veranderen. Avago moet een schetsplan indienen. Hij doet dit niet en na een paar jaar neemt Avago weer contact op met de gemeente. De gemeente kan al beroep doen op de verjaring, maar de gemeente stuurt Avago een brief met het verzoek een schetsplan in te dienen. Er staat ook in dat Avago in verzuim is als hij dit niet doet. Is hier sprake van afstand van verjaring? Na weer 2 jaar beroept de gemeente zich op verjaring. Volgens Avago heeft de gemeente afstand gedaan van verjaring door middel van de brief. De HR oordeelt dat je geen afstand kunt doen van bevoegdheden die je niet kent. De gemeente was zich er op het moment van het versturen van de brief niet van bewust dat een beroep op verjaring mogelijk was. Er kan in een dergelijk geval als hier een beroep op art. 3:35 BW worden gedaan, maar daarvoor is wel vereist dat *de wederpartij heeft begrepen en onder de gegeven omstandigheden heeft mogen begrijpen dat de rechthebbende (de gemeente) zich bewust was van deze bevoegdheid*.

Het arrest *Merck/Euromedica* gaat over het feit dat voordat verjaring is voltooid er geen afstand van kan worden gedaan (art. 3:322 lid 3 BW). Dit arrest is al eerder behandeld.

De zwakke werking van de verjaring houdt in dat er een natuurlijke verbintenis overblijft. Soms is er toch een sterkere positie voor de crediteur. In art. 6:56 BW staat bijvoorbeeld dat de bevoegdheid tot opschorting toch blijft bestaan nadat de rechtsoverdracht van de wederpartij is verjaard. Op grond van art. 6:131 lid 1 BW geldt hetzelfde voor verrekening. Art. 3:323 lid 2 BW bepaalt dat als er sprake is van een vuistpand de gevolgen daarvan blijven bestaan. De crediteur behoudt de bevoegdheden die daaraan verbonden zijn.

Aandachtspunten

Er zijn vier aandachtspunten wat betreft verjaring: termijnen, moment van aanvang, stuiting en verlenging. Deze aandachtspunten zullen op dit college worden behandeld. De rechtstelsels van de Europese lidstaten verschillen erg op deze punten.

Korte termijnen

In titel 3.11 staan veel korte termijnen. Voor de korte termijnen moet je niet alleen kijken in titel 3.11, maar ook elders in de wet. Bijvoorbeeld: art. 3:52 (verjaring van een rechtsoverdracht tot vernietiging), art. 7:23 lid 2 (verjaring bij non-conformiteit), art. 6:191 (verjaring bij productaansprakelijkheid) en art. 611g Rv (verjaring van een dwangsom).

In titel 3.11 ligt de nadruk op art. 3:310 BW. Overige artikelen die van belang zijn, zijn art. 3:307, 3:308 en 3:309 BW. Art. 3:308 BW ziet op *periodieke* vorderingen tot één jaar en art. 3:309 BW ziet op onverschuldigde betaling. Art. 3:307 BW ziet op rechtsoverdrachten tot nakoming van een verbintenis uit een overeenkomst tot

een geven of een doen. De vordering verjaart na 5 jaar nadat het opeisbaar is geworden. Lid 2 ziet op verbintenissen tot nakoming na onbepaalde tijd, bijvoorbeeld leenovereenkomsten. De verjaringstermijn van lid 1 begint dan te lopen de dag nadat de schuldeiser heeft medegedeeld tot opeising over te gaan. De rechtsvordering verjaart in ieder geval na 20 jaar nadat de opzegging op zijn vroegst mogelijk was. Het arrest *Visser/Kroon* gaat over een leenovereenkomst. Iemand leent hier 10.000 euro van een vriend. De uitlener vordert het bedrag pas na 20 jaar terug. De lener zegt dat de vordering verjaard is. Er zat 20 jaar en een paar maanden tussen de geldlening en het terugvorderen. De uitlener zegt dat er niet zo snel na het uitlenen kan worden opgezegd. De HR oordeelt dat er gekeken moet worden op welk moment de lening opgezegd had *kunnen* worden (uitleg contract).

Op grond van art. 3:310 BW verjaart de vordering tot schadevergoeding na 5 jaar. De termijn begint te lopen als zowel de schade als de aansprakelijke persoon bekend zijn. In het *Saelman-arrest* is bepaald dat de verjaringstermijn begint te lopen als de crediteur daadwerkelijk in staat is zijn vordering in te stellen. Wat is bekendheid? Moet iemand het feit daadwerkelijk kennen of is het ook voldoende als hij het behoort te kennen? In het arrest *Vellekoop/WiltonF* is bepaald dat er een subjectieve toets gehanteerd moet worden. Mevrouw Vellekoop is getrouwd geweest met meneer Vogel totdat hij ziek werd en overleed. Meneer Vogel heeft op de werf van Wilton gewerkt, waar hij de ziekte heeft opgelopen (asbest). Na meer dan 5 jaar spreekt mevrouw Vellekoop Wilton aan voor schadevergoeding. Wilton zegt dat de vordering is verjaard. Vellekoop stelt daarentegen dat ze pas sinds kort weet dat de ziekte van haar man te wijten was aan het werk op de werf. De rechtbank zegt dat de vrouw dit eerder had moeten bedrippen. De rechtbank hanteert dus een objectief criterium. De HR oordeelt dat voor de start van de verjaringstermijn niet beslissend is wat je had moeten weten, maar wat je daadwerkelijk weet. Er geldt dus een subjectief criterium en er is geen onderzoeksplicht. Dit neemt echter niet weg dat de rechter de bekendheid heeft kunnen afleiden uit ten processe gebleken feiten en omstandigheden. Behoudens tegenbewijs mag de subjectieve bekendheid dus wel worden afgeleid uit de feiten en omstandigheden.

Het is lastig om te bepalen of de crediteur het wist of niet. Het arrest *Stadskanaal/Deloitte en Touche* gaat over deze problematiek. In de gemeente Stadskanaal wordt een vrijetijdscentrum gebouwd, waarvoor veel geld nodig is. De gemeente Stadskanaal stelt zich hiervoor borg tegenover de bank. De gemeente heeft wat dit betreft juridisch advies gevraagd. Als de bank de gemeente vervolgens aanspreekt, blijkt dat de gemeente voor mee aansprakelijk is dan de juridisch adviseur heeft gezegd. Het advies was onjuist en de gemeente stelt de adviseur aansprakelijk en wil schadevergoeding, aangezien de gemeente moet betalen in een situatie waar het niet op had gerekend. Er zijn echter al veel jaren voorbij gegaan en de juridisch adviseur zegt dat de vordering van de gemeente op hem is verjaard. Het hof honoreert het beroep op verjaring. Het hof neemt als startpunt van de verjaringstermijn het moment waarop de bank de gemeente heeft aangesproken, aangezien op dat moment de schade en de aansprakelijke persoon bekend zijn. De HR is het hier niet mee eens. Er is namelijk nog een procedure tussen de gemeente en bank over de uitleg van het tussen hen overeengekomene. HR: 'dat de gemeente op het moment van het invoeren van de kredietgarantie ervan op de hoogte was dat de thans gevorderde schade per die datum zou blijken te zijn ontstaan indien haar uitleg van het overeengekomene onjuist zou blijken, betekent nog niet dat zij toen daadwerkelijk bekend was met de schade – dus met meer dan een kans op schade – juist omdat het ontstaan van de schade afhankelijk was van haar ongelijk in het geschil met de bank'. De meningen van het hof en de HR lopen dus sterk uiteen. Volgens de HR mag de gemeente de uitkomst van de procedure met de bank afwachten.

De subjectieve toetsing is niet vanzelfsprekend. Bijvoorbeeld in art. 14:301 van de PECL zie je een meer objectieve toetsing.

Is voor de start van de verjaringstermijn een juiste juridische beoordeling van de feiten tussen de betrokken vereist? Dit is niet vereist. Gewone kennis van de feiten en omstandigheden is voldoende voor de start van de verjaringstermijn.

X en Y/Staat: X en Y werken bij een financiële instelling. Op een gegeven moment wordt binnen die instelling fraude geconstateerd en X en Y worden hiervan verdacht. Ze worden aangehouden en vervolgd. Er vindt een procedure plaats, maar ze worden door de rechtbank vrijgesproken van alle ten laste gelegde feiten. Later willen X en Y schadevergoeding van de staat wegens onterechte vervolging. Wanneer is de verjaringstermijn beginnen te lopen? X en Y zeggen dat de termijn is gestart op het moment dat duidelijk was dat de staat niet gelijk had, dus op het moment dat ze worden vrijgesproken. Dit lijkt juist op grond van het vorige arrest (uitkomst procedure afwachten). Echter in dit arrest blijkt dit niet het geval. De HR oordeelt dat X en Y van meet af aan zelf hebben kunnen oordelen of de verdenking juist was. Ze hebben vanaf het begin geweten dat de vervolging onterecht was. Op het moment dat de strafvervolging begon hadden ze al een vordering in kunnen stellen of

hadden ze de verjaringstermijn kunnen stuiten. Terwijl de strafzaak loopt, moet je dus al in je hoofd hebben dat je een vordering kunt instellen tegen de staat. Er is discussie mogelijk over deze uitspraak.

Een ander aandachtspunt bij de korte termijnen is het *regresrecht*. Bijvoorbeeld iemand lijdt schade en krijgt een uitkering van een instantie. Deze instantie heeft een zelfstandig regresrecht, wat inhoudt dat hij zich kan verhalen op de dader. Hoe zit het met art. 3:310 lid 1 BW in de verhouding tussen de dader en de regresnemer? Het arrest *UWV en ABP/van der Linden* gaat over deze vraag. In casu leed iemand die bij de gemeente werkte schade. De gemeente had eerst degene die schade leed doorbetaald. Later kreeg hij uitkeringen van het UWV. Echter op het moment dat het UWV met de uitkeringen begon was de 5 jaar van art. 3:310 BW al verstreken. Het UWV zei dat het een zelfstandig regresrecht had en dat de verjaringstermijn niet afhankelijk was van de onderliggende positie. Dit zou erg nadelig zijn voor degene die aansprakelijk is. Hier komt het civiele plafond aan bod: de schadeveroorzaker kan tegenover de regresnemer niet verder aansprakelijk zijn dan dat hij dat is in de civiele rechtsverhouding tegenover degene die de schade lijdt. De vordering is dus al verjaard.

Wat als de crediteur door overmacht geen vordering kan instellen tegen de debiteur? In het arrest *Kindermishandeling* is een kind mishandeld en het kind wil een vordering instellen tegen de vader. Door de gevolgen van de mishandeling was hij hiertoe echter niet in staat. Toen hij de vordering wel in kon stellen, beriep de vader zich op verjaring. De HR geeft hier een optie voor een beperkt beroep op overmacht. Als de overmacht is toe te rekenen aan omstandigheden die aan de debiteur kunnen worden toegerekend, dan is het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar dat deze zich beroept op verjaring. Deze benadering kan worden geplaatst binnen het arrest Saelman. Hoe zit het in andere gevallen van overmacht? Wat als er psychische problemen zijn die niet zijn toe te rekenen aan de debiteur? Hierover verschillen de meningen.

Lange termijn

Bij de lange verjaringstermijn is het uitgangspunt 20 jaar en soms 30 jaar. Hier staat het probleem centraal dat het voor kan komen dat tussen het moment waarop de schade wordt veroorzaakt en het moment dat de schade zich openbaart er meer dan 30 jaren zijn verstreken. De crediteur heeft dan de vordering verloren op het moment dat hij zich bewust wordt van de schade. De rechtszekerheid speelt een belangrijke rol bij de lange termijn. Rechtszekerheid betekent in beginsel geen uitzonderingen, maar soms zijn uitzonderingen toch toegelaten. Dit doet zich met name voor bij naar aard verborgen schade. In het arrest *Asbest* is bepaald dat het naar de eisen van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar kan zijn dat er een beroep op verjaring wordt gedaan. De HR geeft in dit arrest de mogelijkheid tot schadevergoedingsvorderingen na meer dan 30 jaar. Het hangt echter wel af van veel omstandigheden:

- is er sprake van vermogensschade of andere schade?
- ten behoeve van wie is er schadevergoeding?
- is het de aangesprokene verwijtbaar?
- moest hij rekening houden met de aanspraak?
- is er nog een reële mogelijkheid van verweer?
- is er nog een verzekeringsdekking?
- is er een snelle reactie na het blijken van de schade?

Er is erg veel jurisprudentie op dit punt. Hartlief, Hijma en Snijders vinden twee punten van groot belang. Volgens hen speelt de verwijtbaarheid een grote rol bij het al dan niet afwijken van het 30-jarige termijn. Het geeft veelal de doorslag. Het tweede punt dat ze van groot belang vinden is hoe snel er actie wordt ondernomen na het blijken van schade. Met dit punt wordt zeer verschillend omgegaan. Zij stellen voor om daarvoor een termijn van 2 jaar te hanteren. Het is een zeer lastig terrein, aangezien de punten door de rechters verschillend worden ingevuld.

Voor letsel- en overlijdensschade geldt de lange termijn niet meer voor schadeoorzaken vanaf 1 februari 2004 (art. 3:310 lid 5 BW).

Stuiting

De crediteur kan stuiten en daarmee begint een nieuwe verjaringstermijn te lopen (art. 3:319 BW). Deze termijn is gelijk aan de vorige maar niet langer dan 5 jaar. Stuiten kan door middel van het instellen van een eis of een andere daad van rechtvervolgung (art. 3:316 lid 1 BW). Ook door erkenning door de schuldenaar stuit de verjaring (art. 3:318 BW).

Het instellen van een eis is een hoge drempel voor stuiting. Daarom staat er in de wet ook een laagdrempelige stuitingsmogelijkheid opgenomen in art. 3:317 lid 1 BW. De verjaring van een rechtsvordering tot *nakoming* van een verbintenis wordt gestuit door middel van een schriftelijke aanmaning of een schriftelijke mededeling.

Bij *andere rechtsvorderingen*, bijvoorbeeld ontbinding, kun je beginnen met een briefje maar moet je na een half jaar naar de rechter (art. 3:317 lid 2 BW).

Wat geeft de doorslag indien het gaat om zowel een vordering tot nakoming als een andere rechtsvordering? Het antwoord op deze vraag wordt gegeven in het arrest *Van Dam en Post/Krinkoop*. Het gaat om een vordering tot ontbinding en een vordering tot terugbetaling van de koopprijs. De vordering tot ontbinding valt onder lid 2 van art. 3:317 BW en de vordering tot terugbetaling valt onder lid 1. Indien er een combinatie is van vorderingen, dan geeft lid 1 de doorslag. Dit is zo omdat de laagdrempeligheid van de stuiting voorop staat.

Hebben onderhandelingen tussen debiteur en crediteur over het bedrag en de aansprakelijkheid stuitende werking? In het arrest *Reesink/Gemeente Apeldoorn* is bepaald dat onderhandelingen de verjaring niet stuiten. Er is een schriftelijke aanmaning of schriftelijke mededeling vereist. Hierop is wel een uitzondering mogelijk op grond van de redelijkheid en billijkheid (art. 6:2 lid 2 BW).

Art. 10 lid 3 WAM kent een specifieke regeling: wel stuitende werking van onderhandelingen.

Verlenging

Een verjaringstermijn kan verlengd worden, indien een verlengingsgrond aanwezig is. In art. 3:321 BW staan de limitatieve verlengingsgronden. Een grond voor verlenging kan bijvoorbeeld bestaan tussen niet van tafel en bed gescheiden echtgenoten. In art. 3:320 is bepaald dat, indien het verjaringstermijn afloopt tijdens het bestaan van een verlengingsgrond of nadat de verlengingsgrond is verdwenen, de verjaringstermijn nog 6 maanden voortduurt.

Vervaltermijnen

Verval heeft een sterkere werking dan verjaring. De bevoegdheid gaat dan van rechtswege teniet en het wordt ambtshalve toegepast. De verjaringsregeling is hier niet van toepassing.